

ศาสตร์พระราชา : องค์ความรู้ในการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน
The King's Philosophy: Knowledge of Sustainable Country Development

ณรงค์วัฒน์ มิ่งมิตร¹

Narongwat Mingmit¹

ชลลดา พงศ์พัฒนโยธิน²

Chollada Pongpattanayothin²

Received: August 19,2022 Revised: August 19,2022 Accepted: November 25,2022

บทคัดย่อ

ศาสตร์พระราชาเป็นองค์ความรู้ที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชบรมนาถบพิตร พระราชทานแก่ปวงชนชาวไทย ผ่านโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ครอบคลุมเรื่อง น้ำ ป่าไม้ ดิน การเกษตร การส่งเสริมอาชีพ สาธารณสุข สวัสดิการสังคม การศึกษา การคมนาคม การสื่อสาร สิ่งแวดล้อม การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศนวัตกรรมและเศรษฐกิจพอเพียงอาจกล่าวได้ว่าศาสตร์พระราชาเป็นองค์ความรู้ที่ช่วยเกื้อหนุนชีวิตความเป็นอยู่ในทุกด้านของประชาชน และเป็นแนวทางในการพัฒนาและการบริหารประเทศแบบยั่งยืนศาสตร์พระราชาเป็นองค์ความรู้ที่ได้สะสมและพัฒนาเป็นลำดับขั้นตอนมาอย่างต่อเนื่องเป็นเวลายาวนานถึง 70 ปี เป็นศาสตร์ที่ทันสมัย มีศูนย์กลางการเรียนรู้และการแก้ไขปัญหาอยู่ที่การพัฒนาคณะและการพัฒนาประเทศแบบยั่งยืนบนพื้นฐานของความพอเพียงเพื่อประโยชน์สุขแก่ประชาชนและส่งผลถึงมนุษยชาติทั้งปวงให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมั่นคง สันติสุข และยั่งยืน

คำสำคัญ: ศาสตร์พระราชา, การพัฒนาประเทศ, การพัฒนาที่ยั่งยืน

Abstract

The King's Philosophy is the body of knowledge that His Majesty King Bhumibol Adulyadej bestowed upon the Thai people through royally-initiated projects They cover water, forestry, soil, agriculture, occupational promotion, public health, social welfare, education, transportation, communication, environment, climate change, innovation and sufficiency economy. It can be said that King's Philosophy is a body of knowledge that

¹ กลุ่มวิชาชีพครู คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

Professional Teacher Group, Faculty of Education, Bansomdejchaopraya Rajabhat University

² สาขาวิชาการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

Educational Management for Sustainable Development, Graduate School, Bansomdejchaopraya Rajabhat University

² Corresponding author Email: chollada65@yahoo.com

supports the lives of the people in all aspects. And it is the guideline for the development and administration of the country in a sustainable manner of the King, which is the body of knowledge that has been accumulated and developed continuously for 70 years. It's a modern science. There is a center for learning and solving problems in human development and sustainable country development based on sufficiency. For the benefit of the people and affecting all humanity to be able to live with stability, peace and sustainability.

Keywords: The King's Philosophy, Country Development, Sustainable Development

บทนำ

ศาสตร์พระราชา (The King's Philosophy) เป็นคำศัพท์ที่เกิดใหม่ เพิ่งใช้กันอย่างแพร่หลาย หลังจากพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช สวรรคตใน พ.ศ. 2559 ก่อนวันเวลาดังกล่าว แล้วอาจมีใช้บ้างแต่เฉพาะหน่วยงาน หรือนักวิชาการที่ทำงานเกี่ยวข้องกับ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ไม่แพร่หลายสู่สื่อสารมวลชน แต่หลังจากพลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี และหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ได้น้อมนำ “ศาสตร์พระราชา” มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตและบริหารประเทศในรายการ “ศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน” ออกอากาศทางโทรทัศน์รวมการเฉพาะกิจแห่งประเทศไทยคำว่า “ศาสตร์พระราชา” ก็แพร่หลาย กว้างขวางยิ่งขึ้น องค์ความรู้ และนวัตกรรมของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เพื่อพัฒนาช่วยเหลือปวงชนชาวไทยผู้ทุกข์ยากก่อน พ.ศ. 2559 ได้แยกออกตามองค์ความรู้ ปรัชญา แนวคิด ทฤษฎี และนวัตกรรมแต่ละอย่าง เช่น ทฤษฎีใหม่ (The New Theory) ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) ศาสตร์เกี่ยวกับการจัดการน้ำ ศาสตร์เกี่ยวกับการจัดการสหกรณ์ ศาสตร์เกี่ยวกับการจัดการดิน ศาสตร์เกี่ยวกับการจัดการป่าและสิ่งแวดล้อม ศาสตร์เกี่ยวกับศิลปะ และการดนตรี ศาสตร์ด้านการศึกษา ศาสตร์เกี่ยวกับนวัตกรรม เช่น ฝนหลวง ภูเขาแฝก โครงการแก้มลิงดิน การพัฒนาไบโอดีเซลจากน้ำมันปาล์ม กังหันน้ำชัยพัฒนา อุทกพลวัต หรือกังหันผลิตไฟฟ้า ด้วยพลังน้ำ ไหล เป็นต้น (ชูลิทธิ์ ชูชาติ, 2563) บทความนี้มีจุดมุ่งหมายในการศึกษา และวิเคราะห์ในลักษณะภาพรวม เบื้องต้นของบรรดาคำความรู้และภูมิปัญญาของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชบรมนาถบพิตร ที่ได้พระราชทานผ่านวิธีการต่างๆ ด้วยความมุ่งหมายที่จะพัฒนา ป้องกันหรือแก้ไขปัญหา เพื่อประโยชน์สุขแก่เหล่าพสกนิกร และส่งผลถึงมนุษยชาติทั้งปวง ให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมั่นคง สันติสุขและยั่งยืน

การประยุกต์ใช้ศาสตร์พระราชาในการดำรงชีวิต ศาสตร์พระราชา เป็นองค์ความรู้ที่รวบรวม แนวพระราชดำริ พระราชดำรัส พระบรมราโชวาท หลักการทรงงานและโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริต่างๆของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ซึ่งเป็นที่ประจักษ์ชัดว่า เป็นศาสตร์แห่งการพัฒนาที่สามารถนำพาประเทศชาติและสังคมทุกระดับ รวมทั้งระดับปัจเจกบุคคลให้ได้รับความสุข ความเจริญอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างแท้จริง แต่ด้วยองค์ความรู้ตามศาสตร์พระราชานั้น มีความหลากหลายและกว้างขวาง การทรงงานหรือโครงการต่างๆ มีบริบทที่เกี่ยวข้องแตกต่างกันไปตามพื้นที่ เวลา และความเหมาะสมกับทุกมิติ การน้อมนำศาสตร์พระราชามาปฏิบัติให้เหมาะสมและบรรลุผลที่ตั้งใจได้นั้น จะต้องอาศัยความเข้าใจที่ถ่องแท้ในเรื่องนั้น ๆ ที่สำคัญจะต้อง

ประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทต่างๆ อาจจะมีวิธีการหรือแนวทางที่แตกต่างกันไปไม่มีหลักเกณฑ์ตายตัว แต่มีหลักการที่ชัดเจน คือ มุ่งประโยชน์สุขและความยั่งยืน สำหรับเนื้อหาสาระในบทความนี้เป็น การน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอันเป็นองค์ความรู้สำคัญในศาสตร์พระราชามาสู่การประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิต ประชาชนทุกคนสามารถนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มาเป็นหลักปฏิบัติในการดำเนินชีวิตได้ โดยต้อง "ระเบิดจากข้างใน" คือ การเกิดจิตสำนึกมีความศรัทธา เชื่อมมั่น เห็นคุณค่า และนำไปปฏิบัติด้วยตนเอง แล้วจึงขยายไปสู่ครอบครัว ชุมชน องค์กร สังคม และประเทศชาติต่อไป (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2554)

1. ความพอเพียงระดับบุคคลและครอบครัว มุ่งเน้นให้บุคคลและครอบครัวอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขทั้งทางกายและทางใจพึ่งพาตนเองอย่างเต็มความสามารถไม่ทำอะไรเกินตัวดำเนินชีวิตโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่นรวมทั้งใฝ่รู้และมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องเพื่อความมั่นคงในอนาคต และเป็นที่ยังให้ผู้อื่นได้ในที่สุด เช่น หาปัจจัยสี่มาเลี้ยงตน และครอบครัวจากการประกอบสัมมาชีพ รู้ข้อมูลรายรับ-รายจ่าย ประหยัดแต่ไม่ใช่ตระหนี่ ถด-ละ-เล็ก อบายมุข สอนให้เด็กรู้จักคุณค่า รู้จักใช้ และรู้จักออมเงินและสิ่งของ เครื่องใช้ ดูแลรักษาสุขภาพ มีการแบ่งปันภายในครอบครัว ชุมชน และสังคมนอกบ้าน รวมถึงการรักษาวินัยธรรม ประเพณี และการอยู่ร่วมกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้อย่างเหมาะสม

2. ความพอเพียงระดับชุมชน คนในชุมชนมีการรวมกลุ่มกันทำประโยชน์เพื่อส่วนรวมช่วยเหลือเกื้อกูลกันภายในชุมชนบนหลักของความ รู้ รัก สามัคคี สร้างเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงกันในชุมชนและนอกชุมชนทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น การรวมกลุ่มอาชีพ องค์กรการเงิน สวัสดิการชุมชน การช่วยดูแลรักษาความสงบ ความสะอาด ความเป็นระเบียบเรียบร้อย รวมทั้ง การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนมาสร้างประโยชน์ได้อย่างเหมาะสม เพื่อสร้างเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็งและมีความเป็นอยู่ที่พอเพียง

3. ความพอเพียงในภาคธุรกิจเอกชน เริ่มจากความมุ่งมั่นในการดำเนินธุรกิจที่หวังผลประโยชน์หรือกำไรในระยะยาวมากกว่าระยะสั้น แสวงหาผลตอบแทนบนพื้นฐานของการแบ่งปันมุ่งให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้รับประโยชน์อย่างเหมาะสมและเป็นธรรมทั้งลูกค้า คู่ค้า ผู้ถือหุ้น และพนักงานด้านการขยายธุรกิจต้องทำอย่างค่อยเป็นค่อยไป รวมทั้งต้องมีความรู้และเข้าใจธุรกิจของตนเอง รู้จักลูกค้า ศึกษาคู่แข่ง และเรียนรู้การตลาดอย่างถ่องแท้ ผลิดในสิ่งที่ถนัดและทำตามกำลังสร้างเอกลักษณ์ที่แตกต่างและพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์อย่างต่อเนื่อง มีการเตรียมความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้น มีความซื่อสัตย์รับผิดชอบต่อสังคมและป้องกันผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ที่สำคัญต้องสร้างเสริมความรู้และจิตสำนึกให้แก่นักงานอย่างเหมาะสม

4. ความพอเพียงระดับประเทศ เป็นการบริหารจัดการประเทศ โดยเริ่มจากการวางรากฐานให้ประชาชนส่วนใหญ่อยู่อย่างพอมีพอกินและพึ่งตนเองได้ มีความรู้และคุณธรรมในการดำเนินชีวิต มีการรวมกลุ่มของชุมชนหลายๆ แห่งเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ สืบทอดภูมิปัญญา และร่วมกันพัฒนาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงอย่าง รู้รัก สามัคคี เสริมสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงระหว่างชุมชนให้เกิดเป็นสังคมแห่งความพอเพียงในที่สุด

แนวทางปฏิบัติ โดยเริ่มจากตัวเองก่อน ด้วยการฝึกจิตข่มใจตนเอง และอบรมเลี้ยงดูคนในครอบครัวให้มีคุณธรรม กินอยู่ตามอัตภาพ พึ่งพาตนเองอย่างเต็มความสามารถ ไม่ทำอะไรเกินตัว ไม่ลงทุนเกินขนาด ดำเนินชีวิตโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ใฝ่รู้ ใฝ่ศึกษาและมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เพื่อความมั่นคงในอนาคต และเป็นที่ยังให้ผู้อื่นได้ในที่สุด เช่น การหาปัจจัยสี่มาเลี้ยงตนเองและ

ครอบครัวจากการประกอบสัมมาชีพ การจัดทำบัญชีรายรับรายจ่าย ประหยัด แต่ไม่ใช่ตระหนี่ ลด ละ เลิก
อบายมุข รู้จักคุณค่า รู้จักใช้ รู้จักออมเงิน และสิ่งของเครื่องใช้ดูแลรักษาสุขภาพให้แข็งแรง มีการแบ่งปัน
ภายในครอบครัว ชุมชน และสังคมรอบข้าง รวมถึงการรักษาวัฒนธรรมประเพณี และการอยู่ร่วมกับ
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้อย่างเหมาะสม รวมทั้งบริหารความเสี่ยงด้วยการสร้างภูมิคุ้มกัน
ด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม

ยกตัวอย่างความพอเพียง เช่น ถ้ามีกระเป๋าถืออยู่ 4 ใบ แต่อยากซื้อใบที่ 5 ต้องคำนึงถึงหลัก
สำคัญในองค์ประกอบของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ พอประมาณ มีเหตุผล และภูมิคุ้มกัน หากซื้อ
แล้วต้องพิจารณาว่ามีเงินพอใช้ ถึงสิ้นเดือนหรือไม่ หากไม่พอแสดงว่า ภูมิคุ้มกันบกพร่อง จึงไม่ควรซื้อ
กระเป๋าแต่หากมีเงินเดือนมากพอ ไม่เดือดร้อน และจำเป็นต้องใช้ ก็สามารถซื้อได้แต่ราคาต้องเหมาะสม
ด้วยหรือหากครอบครัวมีปัญหาเรื่องเป็นหนี้ ต้องไปดูเหตุปัจจัยของการเป็นหนี้ ทั้งที่ควบคุมได้และ
ควบคุมไม่ได้ โดยลงบัญชีแบ่งประเภทรายรับรายจ่าย หากรายจ่ายใดสามารถควบคุมได้และเป็นรายจ่ายที่
ไม่จำเป็น ก็ให้ลดหรือยกเลิกไป เช่น โทรศัพท์มือถือรุ่นใหม่หรือสิ่งของที่เป็นอบายมุขทั้งปวง

จากบทนำที่กล่าวมา สรุปได้ว่า การน้อมนำศาสตร์พระราชาโดยการนำปรัชญาของเศรษฐกิจ
พอเพียงมาประยุกต์ใช้ในทุกภาคส่วนของสังคมอย่างจริงจัง จะส่งผลให้การพัฒนาประเทศก้าวหน้าไป
อย่างสมดุล มั่นคง และยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านชีวิตเศรษฐกิจ สังคม
วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยี อันจะนำไปสู่ "ความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทย"

ความหมายของคำว่า ศาสตร์พระราชา

“ศาสตร์พระราชา” เป็นคำที่มีการใช้กันแพร่หลายเมื่อไม่นานมานี้ ประมาณ 4-5 ปีที่ผ่านมา
จากการสืบค้นที่มาของคำว่า “ ศาสตร์พระราชา ” ไม่อาจทราบได้แน่ชัดว่า ผู้ใดใช้คำนี้เป็นครั้งแรกเมื่อใด
และใช้เนื่องในโอกาสใด อย่างไรก็ตาม คำนี้นับว่าเป็นคำที่มีความเหมาะสมกับการนำมาใช้ ให้ความหมาย
ในกิจทั้งหลายที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหิตลาธิเบศรรามาธิบดี จักรีนฤพดินท
รสยามมินทรธิราช บรมนาถบพิตร ทรงงานเพื่อพสกนิกรชาวไทย นับตั้งแต่ พระองค์ครองราชย์เป็น
พระมหากษัตริย์แห่งราชอาณาจักรไทยเป็นต้นมา จากการสืบค้นหา ความหมายคำว่า “ศาสตร์พระราชา”
เท่าที่มีผู้รู้ให้ความหมายไว้ในที่ต่างๆที่ผ่านมา มีดังต่อไปนี้

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2555) ซึ่งไม่ได้กำหนดเป็นคำเต็มของคำว่า “ ศาสตร์
พระราชา ” จึงได้ค้นหาแยกเป็น 3 คำ คือ คำว่า “ ศาสตร์ ” คำว่า “ พระ ” และ คำว่า “ ราชา ” ซึ่งม
ีความหมายดังนี้

ศาสตร์ : ระบบวิชาความรู้

พระ : ใช้ประกอบหน้าคำอื่นแสดงความยกย่อง

ราชา : พระเจ้าแผ่นดิน , พระมหากษัตริย์

รวมความหมายของพจนานุกรม จึงมีความหมายว่า “ระบบวิชาความรู้ของพระมหากษัตริย์”

เกษม วัฒนชัย (2558) ได้กล่าวถึงคำว่าศาสตร์พระราชาไว้ว่า ศาสตร์แห่งการพัฒนาใน
สังคมไทย มีสามศาสตร์ คือ ศาสตร์ชาวบ้าน ศาสตร์สากล และศาสตร์พระราชา ศาสตร์อื่นที่สามประเทศ
อื่นไม่มี และได้พูดย่อ ๆ ว่า ศาสตร์พระราชา คือ โครงการตามพระราชดำริที่กว้างกว่าโครงการ มีหมด การ
จัดการดิน การจัดการน้ำ การเกษตรกรแปรรูป พลังงานทางเลือก สิ่งแวดล้อมชุมชน การปลูกป่า ปลูก
ต้นไม้ ปลูกพืชผักสวนครัว โครงการ พระราชดำริมีทุกอย่าง

วิชณู เครื่องงาม (2560) ได้ให้ความหมายศาสตร์พระราชา ไว้ว่า ศาสตร์พระราชา หมายถึง องค์ความรู้สำคัญที่ทรงศึกษา สั่งสม พัฒนา เพื่อการพัฒนาประเทศให้ประชาชนอยู่ดีกินดี มีความสงบสุข ตั้งอยู่บนพื้นฐานของกิจที่ทรงทำ คำที่ทรงแนะ/สอนจากพระราชประสงค์ 3 มิติคือ มิติที่ 1 ศาสตร์แห่งการพัฒนา มิติที่ 2 ศาสตร์แห่งความประพฤติ การครองตนในสังคมอย่างสงบสุข มิติที่ 3 ศาสตร์แห่งการอยู่ร่วมกัน ประองตองและสงบสุข ซึ่งมีพื้นฐานมาจาก 3 ป. ได้แก่ ปฏิบัติ ปรียัติ และปฏิเวธ จากความหมายของ 3 ป. อธิบายได้ว่า ทรงทำให้เห็นเด่นชัดในด้านการปฏิบัติ เช่น การประดิษฐ์นวัตกรรม การแก้ปัญหาดิน การแก้ปัญหาน้ำ การแก้ปัญหาลม การแก้ปัญหาคความยากจนของราษฎร ปรียัติ คือ ทรงสอน ทรงชี้แนะให้ปฏิบัติจริง ๆ รวมทั้งการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมและแบบแผนของการประพฤติที่ดีงาม ปฏิเวธ คือ ผลงานจากการทรงกระทำ เกิดประโยชน์แก่ประชาชน และประเทศชาติ รวมทั้งนานาชาติ เพราะในปัจจุบันหลายประเทศ ได้น้อมนำศาสตร์พระราชาเป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศ

ประยูรธ จันทรีโอชา (2560) กล่าวในรายการ “ศาสตร์พระราชา สู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน” เมื่อวันที่ 21 ตุลาคม 2559 โดยรัฐบาลได้น้อมนำศาสตร์พระราชามาบริหารประเทศ เพื่อสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยประชาชนทุกคนร่วมมือกันสานต่อพระราชปณิธาน ขับเคลื่อน ประเทศสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน

สมบัติ นพรัก (2561) ได้ให้ความหมายว่า ศาสตร์พระราชา หมายถึง ความรู้ (Knowledge) ที่เกิดจากปัญญา (Wisdom) ด้วยการศึกษาค้นคว้า ทดลอง จนเกิดเป็นองค์ความรู้ (Body of Knowledge) ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช จนกระทั่งเป็น โครงการตามพระราชดำริถึง 4,877 โครงการ ครอบคลุมปัจจัยแวดล้อมที่สำคัญต่อชีวิต ได้แก่ ด้านแหล่งน้ำ ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านการเกษตร ด้านคมนาคมและการสื่อสาร ด้านสาธารณสุข ด้านสังคม และด้านการศึกษา ฯลฯ และการดำรงชีวิตด้านส่งเสริมอาชีพของมนุษยชาติตั้งแต่เกิด จนตาย องค์ความรู้ทั้งหมดคือแนวทางการดำเนินการ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ทั้งหมด “ศาสตร์พระราชา” และ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ส่งผลให้เกิดการพัฒนา อย่างยั่งยืน (Sustainable Development)

จากความหมายต่าง ๆ สรุปได้ว่า ศาสตร์พระราชา คือ องค์ความรู้ที่เกิดจากความฉลาดรู้ ในด้านวิทยาศาสตร์ ศิลปศาสตร์ ชีวิตวัฒนธรรม และนวัตกรรมต่าง ๆ ซึ่งเกิดจากการศึกษาเพื่อความฉลาดรู้ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช องค์ความรู้ที่ได้นำไปปฏิบัติ ก่อประโยชน์ให้กับสังคม ประเทศชาติ

ความเป็นมาของศาสตร์พระราชา

ศาสตร์พระราชา หลายคนมีความสงสัยว่า คือ อะไร เกี่ยวข้องกับใคร หลายคนเข้าใจแต่ยังขาดการนำไปปฏิบัติ หลายคนนำไปปฏิบัติแล้วต่างเข้าใจและซาบซึ้งในศาสตร์นั้น ศาสตร์เกิดจากทฤษฎี และผลของการปฏิบัติ ทฤษฎีใดหากไม่สามารถทนต่อการพิสูจน์ ก็ย่อมตกไป แต่ศาสตร์พระราชาใช้มานานกว่า 70 ปีมีมากกว่า 4,000โครงการ เป็นที่ยอมรับทั้งในและต่างประเทศ เป็นศาสตร์แห่งการพัฒนา ตามฐานะแห่งตนแบบค่อยเป็นค่อยไป ในหลักการเข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา ขยายผลผ่านองค์กรของรัฐ และเอกชน สู่ระดับรากหญ้าผ่านภูมิปัญญาท้องถิ่นมีพระสงฆ์และปราชญ์ ชาวบ้าน ภูมิปัญญาจึงเป็นฐานรากของการพัฒนาสังคม

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงครองราชย์เป็นพระมหากษัตริย์แห่งราชอาณาจักรไทย เมื่อเดือนมิถุนายน พ.ศ.2489 ซึ่งหลังจากพระองค์ทรงครองราชย์พระองค์ได้ทรงเปลี่ยนสาขาการศึกษาจากสาขาวิศวกรรมศาสตร์มาเป็นทรงศึกษาด้านกฎหมายและ

รัฐศาสตร์ในพ.ศ. 2489 แสดงถึงการเตรียมพระองค์ด้านวิชาความรู้เพื่อให้สอดคล้องกับพระราชภารกิจที่จะมีขึ้นในฐานะพระมหากษัตริย์แห่งราชอาณาจักรไทย เพื่อทรงนำหลักการทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการปกครองการบริหารและกฎหมายมาใช้ประโยชน์ นอกจากนั้นพระองค์ได้เสด็จพระราชดำเนินไปยังประเทศต่างๆ หลายประเทศ เพื่อทรงทราบลักษณะการดำเนินการของ ประเทศต่างๆ ซึ่งอาจวิเคราะห์ได้ว่าพระองค์พระราชประสงค์ที่จะศึกษาสภาพความเป็นอยู่ การปกครองรวมถึงวิธีการที่ประเทศต่างๆ ดำเนินการให้ในการดำรงอยู่ของประชาชนในประเทศนั้นๆ เพื่อใช้ประโยชน์สำหรับเมืองไทยต่อไป เมื่อเสด็จนิวัติพระนครและประกอบพระราชพิธีพระบรมราชาภิเษกเมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม พ.ศ.2493 พระองค์ได้มีพระปฐมบรมราชโองการในพระราชพิธีว่า “เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม” ซึ่งในช่วงแห่งการครองราชย์ของพระองค์ก็ได้ดำเนินกิจกรรมต่างๆ เพื่อสนองพระปฐมบรมราชโองการนี้ตลอด ระยะเวลา 70 ปีแห่งการครองราชย์

ลักษณะที่ทรงดำเนินการ เพื่อให้พสกนิกรของพระองค์มีความเป็นอยู่ที่ดี อาจแบ่งได้เป็น 3 ลักษณะ (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร : 2550) ดังนี้

1. การสอนหรือชี้แนะ ตลอดระยะเวลาของการครองราชย์ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ได้ทรงใช้โอกาสต่างๆ ในการปลูกฝังความรู้ คุณธรรม ศีลธรรม จริยธรรม ปลูกฝังความคิด การประพฤติปฏิบัติตน การสร้างศักยภาพ การส่งเสริมความเป็นไทย สร้างความรักความสามัคคี ปลูกฝังความรักชาติ โดยผ่านพระบรมราโชวาท พระราชดำรัส โดยเฉพาะพระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษาของทุกปี การสร้างสถานศึกษา การมอบทุนการศึกษา การให้หลักการทำงาน การสร้างศูนย์เรียนรู้ คือ “ศูนย์ศึกษาการพัฒนา อันเนื่องมาจากพระราชดำริ” หนังสือพระราชนิพนธ์ หนังสือพระราชนิพนธ์แปลและบทเพลงพระราชนิพนธ์ รวมถึงการครองตนเป็นแบบอย่าง เพื่อสร้างเสริมให้สังคมไทยมีความเป็นอยู่อย่างปกติสุขและสามารถพัฒนาในด้านต่างๆ ได้ดี

2. การแก้ปัญหา สำหรับปัญหาที่เกิดขึ้นในทางกายภาพตามสภาพภูมิประเทศ สิ่งแวดล้อมและสังคม พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงนำปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นมาพิจารณาแก้ไข โดยผ่านโครงการต่างๆ กว่าสี่พันโครงการ ครอบคลุมการแก้ไขปัญหาในด้าน น้ำ ดิน ป่า สิ่งแวดล้อม สุขภาพ การประกอบอาชีพ พลังงาน การจราจร การสร้างสรรค์สิ่งประดิษฐ์หรือ นวัตกรรมใหม่ โดยนำองค์ความรู้ในด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องมาประกอบพระบรมราชวินิจฉัย ใช้วิธีการที่ เหมาะสมทั้งเชิงวิชาการในการแก้ปัญหานั้นและรวมถึงวิธีการทางด้านสังคม เพื่อให้สามารถแก้ไข ปัญหาได้ โดยไม่ก่อให้เกิดปัญหาด้านสังคมตามมา รวมถึงการสร้าง “ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ” ต่างๆ เพื่อการถ่ายทอดความรู้ต่อไป

3. การให้ความยั่งยืน นอกจากทรงใช้วิธีการสอนหรือทรงชี้แนะ เพื่อสร้างสังคมที่ดีและทรงแก้ปัญหาเฉพาะกรณีแล้ว ยังทรงค้นคว้า หาหลักการและวิธีการที่จะสร้างความยั่งยืนให้แก่พสกนิกร เพื่อให้สามารถดำรงชีพได้ดีในสภาวะปกติ และไม่ตกอยู่ในภาวะอันตรายร้ายแรง หากในอนาคตมีภัยจากภาวะที่ประเทศไทยไม่อาจควบคุมได้ พสกนิกรทั้งหลายจะได้ไม่มีความเดือดร้อน และสามารถดำรงชีพได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน โดยได้พระราชทานหลักการสำคัญ 2 อย่าง ได้แก่ “เกษตรทฤษฎีใหม่” ซึ่งผู้ได้รับประโยชน์โดยตรง คือ เกษตรกร ผู้ได้รับประโยชน์โดยอ้อม คือ ผู้บริโภคทุกๆ ไป และ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ซึ่งใช้ได้กับพสกนิกรทุกสาขาอาชีพ โดยประชาชนต่างๆ ทั่วโลกอาจนำไปใช้ประโยชน์ได้ด้วย

ในการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชบรมนาถบพิตร ทรงมีหลักในการพัฒนา 3 ขั้นตอน ได้แก่ หลักคิด คือ เป้าหมายในการทรงงานเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน หลักทฤษฎี คือ แนวคิดและทฤษฎีที่ได้มีการทดสอบและพิสูจน์แล้ว และได้พระราชทานสู่การปฏิบัติจริง และหลักปฏิบัติ คือ ขั้นตอนของการดำเนินงานโครงการอย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล ในการดำเนินโครงการได้พระราชทานหลักการ “เข้าใจ เข้าถึงและพัฒนา” พระองค์พระราชทานหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอันเป็นแนวทางการพัฒนาคนและพัฒนาประเทศแบบยั่งยืนบนพื้นฐานของทางสายกลาง ความมีเหตุผล ความไม่ประมาท และคุณธรรม พระองค์ทรงมุ่งให้ประชาชนและประเทศชาติสร้างรากฐานที่มั่นคงเสียก่อน เมื่อมีรากฐานที่มั่นคงแล้ว ก็จะสามารถสร้างความเจริญก้าวหน้าและพัฒนาในระดับสูงขึ้นไปได้

จากความเป็นมาของศาสตร์พระราชา สรุปได้ว่า “ศาสตร์พระราชา” คือ องค์ความรู้ที่ได้จากโครงการตามพระราชดำริต่างๆ ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชบรมนาถบพิตรได้ให้ไว้ มีพื้นฐานเบื้องต้นจากหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง อันเป็นปรัชญาที่พระราชทานพระราชดำริชี้แนะ สามารถนำไปสู่เป้าหมายของการสร้างความมั่นคงในทางเศรษฐกิจได้ สามารถประยุกต์ใช้ได้ในทุกระดับ ทุกสาขา ทุกภาคของเศรษฐกิจ

ความสำคัญของศาสตร์พระราชา

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ 9 ทรงให้ความสำคัญด้าน “การพัฒนาคน” ด้วยการศึกษายเป็นอย่างมาก โดยทรงพัฒนาด้านการศึกษา ทั้งในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียนมาโดยตลอด เพื่อให้การศึกษาแก่ประชาชนอย่างทั่วถึง แม้แต่ผู้ที่ย้อยโอกาสและสถานที่ห่างไกล ทั้งที่เป็นชาวไทยภูเขาหรือประชาชนที่อยู่ในท้องถิ่นชายแดนห่างไกลการคมนาคม โดยการพระราชทานพระราชทรัพย์ร่วมสร้างโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน เพื่อสอนหนังสือแก่พี่น้องประชาชนเหล่านั้นโดยพระราชทานนามว่า “โรงเรียนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์” ทรงสร้าง “โรงเรียนร่มเกล้า” ในพื้นที่ห่างไกลทุรกันดารและในพื้นที่ปฏิบัติการของผู้มีอุดมการณ์ทางการเมือง ทรงตั้ง “โรงเรียนราชประชานุเคราะห์” สำหรับบุตรธิดาของผู้ป่วยเป็นโรคเรื้อนให้ได้มี โอกาสได้เรียนและไม่ถูกรังเกียจและอีกหลายโรงเรียนที่จะช่วยลดความเหลื่อมล้ำในสังคมไทย และช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของพลสกนิกรชาวไทย

ศาสตร์พระราชา จึงเป็นศาสตร์ที่ครอบคลุมถึงเรื่อง เอกลักษณ์ของชนชาติไทย เช่น การอ่อนน้อมถ่อมตน การเป็นสุภาพชน ความขยันหมั่นเพียร ความซื่อสัตย์สุจริต ซึ่งเป็นคุณงามความดีของ คนไทยที่บรรพชนไทยได้ปฏิบัติสืบทอดต่อกันมาทรงให้ข้อคิดการประพฤติปฏิบัติตน อย่าคบคนด้วยฐานะ คบคนด้วยความดี มีมิตรภาพด้วยความรักความผูกพัน และขอให้มีความกตัญญูรู้คุณต่อบิดา มารดา ผู้มีพระคุณ ประเทศชาติและพระมหากษัตริย์ ถ้าทุกคนปฏิบัติตนตามศาสตร์ของพระราชแล้ว ก็จะเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ ประเทศชาติก็จะมีแต่คนดี และทำให้ประเทศชาติเจริญก้าวหน้า การน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อมุ่งให้เกิดภูมิคุ้มกันและมีการบริหารจัดการความเสี่ยงอย่างเหมาะสมเกิดความสมดุลและยั่งยืน

ดังนั้น “ศาสตร์พระราชา” เป็นเสมือนองค์ความรู้ที่อยู่คู่แผ่นดินไทย รวมทั้งแนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ได้พระราชทานไว้กว่า 40 ปีที่ผ่านมา เพื่อให้ประชาชนชาวไทยนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาตนเองและครอบครัว ให้มีภูมิคุ้มกันที่มั่นคงในการดำเนินชีวิตอย่างมี ความสุข ซึ่งล้วนมุ่งให้ประชาชนทุกคนปฏิบัติตนเป็น “คนดี” ทั้งคิดดี พูดดี ทำดี ยึดมั่นในคุณธรรม จริยธรรม สุจริต

มีวินัย และมีความสามัคคีซึ่งกันและกัน เพื่อร่วมกันพัฒนาประเทศชาติบ้านเมืองให้มี ความเจริญก้าวหน้า เป็นปึกแผ่นมั่นคงตลอดไป

“ศาสตร์พระราชา” ได้รับการยกย่องในระดับโลกและสอดคล้องกับ “วาระของโลก” คือ เป้าหมาย “การพัฒนาที่ยั่งยืน” ขององค์การสหประชาชาติ (SDG2030) คือ 10 ปีข้างหน้านี้ได้แก่ “หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ที่พระราชทานแก่ปวงชนชาวไทยมากกว่า 40 ปี และได้รับการเชิดชูสูงสุดจากองค์การสหประชาชาติ โดย นายโคฟี อันนัน เลขาธิการองค์การสหประชาชาติ ได้ทูลเกล้าถวายรางวัล “ความสำเร็จสูงสุดด้านการพัฒนามนุษย์” เมื่อ 10 ปีที่ผ่านมา เนื่องจากเห็นว่าเป็นปรัชญาที่สามารถสร้างภูมิคุ้มกันในตนเอง สู้ ชุมชน สู้สังคมในวงกว้างขั้นในที่สุด โดยองค์การสหประชาชาติได้สนับสนุน ให้ประเทศที่เป็นสมาชิกทั่วโลก ได้ยึดถือเป็นแนวทางการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน (ปนัดดา ดิศกุล: 2560)

จากความสำคัญของศาสตร์พระราชา จะเห็นได้ว่าพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชบรมนาถบพิตร ทรงให้ความสำคัญกับการศึกษาของพลกนิกรในทุกหมู่เหล่า โดยเฉพาะเยาวชนที่อยู่ห่างไกล ขาดแคลน และด้อยโอกาสทางสังคม โดยนอกจากจะส่งเสริมในด้านการศึกษาในระบบ การศึกษา และนอกระบบการศึกษา ซึ่งเป็นไปตามความเหมาะสมกับสภาพพื้นที่และสภาพการณ์ หรือ ภูมิสังคมแล้ว ยังทรงให้ความสำคัญพระราชหฤทัยในการส่งเสริมการศึกษาในทุก ๆ ระดับอย่างเหมาะสมด้วย เป้าหมายในการพัฒนาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว คือ "การพัฒนาที่ยั่งยืน" เพื่อปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ของคน โดยไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ให้คนมีความสุข โดยต้องคำนึงเรื่องสภาพภูมิศาสตร์ ความเชื่อทางศาสนา เชื้อชาติ และภูมิหลังทางเศรษฐกิจ สังคมแม้ว่าวิธีการพัฒนามีหลากหลาย แต่ที่สำคัญคือนักพัฒนาจะต้องมีความรัก ความหวังใจ ความรับผิดชอบ และการเคารพในเพื่อนมนุษย์ จากการทรงงานหนักของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ที่อุทิศตนให้แก่ปวงชนชาวไทยมากกว่า 40 ปี มีผลทำให้พระองค์ได้รับการเชิดชูสูงสุดจากองค์การสหประชาชาติ ได้ทูลเกล้าถวายรางวัล “ความสำเร็จสูงสุดด้านการพัฒนามนุษย์” และสนับสนุน ให้ประเทศที่เป็นสมาชิกทั่วโลก ได้ยึดถือเป็นแนวทางการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน

ประเภทของศาสตร์พระราชา

คณะอนุกรรมการศึกษาปรัชญาทฤษฎีแห่งศาสตร์พระราชา (2560) ได้วิจัยเรื่อง ศาสตร์พระราชา สรุปลักษณะการจัดประเภทของศาสตร์พระราชาได้ 3 ประการ

1. **แนวทางการเรียนรู้ศาสตร์พระราชา** ประกอบด้วย (1) แนวทางการเรียนรู้ศาสตร์พระราชา โดยมีมติ “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” (2) แนวทางการเรียนรู้ศาสตร์พระราชา โดยมีมติ “ภูมิสังคม” (3) แนวทางการเรียนรู้ศาสตร์พระราชา โดยมีมติ “หลักการทรงงาน 23 ข้อ” (4) แนวทางการเรียนรู้ศาสตร์พระราชา โดยมีมติ “การสร้างคนด้วยการศึกษาและการเรียนรู้” และ (5) แนวทางการเรียนรู้ศาสตร์พระราชา โดยมีมติหลัก 3 ป. ได้แก่ ปฏิบัติ ปรีชา และปฏิเวธ

2. **หัวใจของศาสตร์พระราชา** ประกอบด้วย (1) ศาสตร์แห่งการพัฒนา (2) ศาสตร์แห่งความประพฤติและ (3) ศาสตร์แห่งการอยู่ร่วมกัน หัวใจของศาสตร์พระราชา เป็นศาสตร์หรือแนวคิดในการสอนคนให้เป็นคนดีมีคุณธรรม จริยธรรม ความรู้ความพอเพียง ความเพียร สติปัญญา วินัย ความเสียสละ ความสามัคคี ฯลฯ แนวคำสอนดังกล่าวแล้ววิเคราะห์ สังเคราะห์จากพระราชดำรัสพระบรมราโชวาท ณ ไร่กาสต่าง ๆ

3. ศาสตร์พระราชาเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ประกอบด้วย การจัดการน้ำ สหกรณ์ การจัดการดิน การจัดการป่าและสิ่งแวดล้อม นวัตกรรม เกษตรทฤษฎีใหม่และปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

การพัฒนาประเทศ

การพัฒนาประเทศของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจนานัปการเพื่อบำบัดทุกข์บำรุงสุข ให้พสกนิกรชาวไทยมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ทรงแก้ไขปัญหาให้ประชาชน โดยใช้องค์ความรู้เรื่องหลักการทรงงานและแนวพระราชดำริในการพัฒนาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำรัสที่เผยแพร่เป็นที่รู้ทั่วไป หลักกว้าง ๆ ของพระองค์คือเมื่อพระองค์ทอดพระเนตร ว่ามีสิ่งอะไรที่ควรปรับปรุงได้ดีกว่านี้ทำประโยชน์ให้เจริญรุ่งเรืองได้มากขึ้นกว่านี้หรือประชาชนยังมีปัญหาความทุกข์ ในพื้นที่แบบนี้จะอย่างไร โดยพระองค์จะทรงใช้ความรู้ที่มีอยู่แล้ว หรือหากยังทรงไม่มีความรู้ในสิ่งที่คิดว่าสำคัญ พระองค์จะทรงหาความรู้โดยทรงศึกษาและสนทนากับผู้รู้ต่าง ๆ แล้วนำมาประยุกต์ ปรับปรุง ด้วยความตั้งพระราชหฤทัยที่จะทำประโยชน์ให้แก่ประชาชน พระองค์จะทรงลำบาก เตื่อร้อนอย่างไร ก็ทรงไม่สนพระทัย ถ้าทรงเห็นว่าดีแล้วก็ต้องเข้มแข็งพอที่จะทำ หากว่ามีปัญหาหรือใครว่ามา ก็ทรงต้องมาพิจารณาปรับปรุงแก้ไข ไม่ใช่ว่าพอมีปัญหา ก็หลีกเลี่ยงไป ต้องอดทน ตั้งใจ รมณ์ตระวัง และรอบคอบ เพื่อให้ประชาชนมีกินมีใช้ หลุดพ้นจากความยากจน และมุ่งไปสู่การพึ่งตนเองได้ในที่สุด ตลอดจนยังทรงติดตามทอดพระเนตรโครงการต่าง ๆ ที่ได้พระราชทานไปแล้วอย่างใกล้ชิด เพื่อปรับปรุงแก้ไขให้เกิดประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และไม่มีพระราชวังไหนในโลกเหมือนพระตำหนักจิตรลดารโหฐานที่เต็มไปด้วยบ่อเลี้ยงปลา ไร่นาทดลอง โรงสี โรงงาน ฯลฯ ที่ล้วนทรงทำ เพื่อพสกนิกรของพระองค์อันก่อให้เกิดโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริมากถึง 4,877 โครงการ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงสั่งสมความรู้พื้นฐาน โดยทรงเรียนรู้จากการสนทนากับเจ้าหน้าที่ที่ถวายนงานในเรื่องต่างๆ จากนั้นทรงค่อยๆ สร้างองค์ความรู้ของพระองค์เอง หลังจากทรงทำนานๆ ก็ทรงมีประสบการณ์จนทรงประเมินราคาโครงการได้เลย ทรงใช้ความรู้อย่างบูรณาการ มิได้ทรงตั้งทฤษฎีไว้ก่อน นอกจากนี้ทรงนำความรู้และวิชาการต่าง ๆ มาใช้ร่วมกัน หรือที่สมัยนี้ เรียกว่า “บูรณาการ” ไม่ทิ้งแง่ใดแง่หนึ่ง เช่น เรื่องอย่างนี้ในแนววิศวกรรมศาสตร์ทำได้แต่ว่าอาจจะไม่เหมาะสมในเชิงเศรษฐศาสตร์ หรือเหมาะสมดีในเชิงเศรษฐศาสตร์และวิศวกรรมศาสตร์ แต่ไม่เหมาะสมกับความสุขหรือความเจริญก้าวหน้าของประชาชน เมื่อพระองค์เสด็จฯ ไปพบ ประชาชนที่ทุกข์ยาก ทรงช่วยได้ก็จะช่วยทันทีพระองค์ไม่ได้ตั้งทฤษฎีไว้ก่อน แล้วทรงทำตามทฤษฎี อย่างทฤษฎีใหม่ หรือทฤษฎีอื่น ๆ พระองค์ทรงเห็นอะไรที่กระทบ หรือเห็นว่ามีปัญหา ก็ทรงหาทางแก้ไข และเมื่อทำไปมากๆ ก็ออกมาเป็นทฤษฎี จะเห็นได้ว่า พระองค์ไม่ได้ตั้งทฤษฎี โดยที่คิดตามปรัชญาและทฤษฎีมาก่อน แล้วหาตัวอย่างเข้าไปปฏิบัติตามแต่มีความรู้ลึกกว่าพระองค์ทรงมีตัวอย่างมากมายจากการเสด็จฯ ไปยังที่ต่าง ๆ เพื่อทอดพระเนตรสภาพปัญหาที่แท้จริง ทรงพัฒนาเพื่อมุ่งสู่ “การพัฒนาที่ยั่งยืน” เป้าหมายในการพัฒนาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว คือ “การพัฒนาที่ยั่งยืน” เพื่อปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ของคน โดยไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ให้คนมีความสุข โดยต้องคำนึงเรื่องสภาพภูมิศาสตร์ ความเชื่อทางศาสนา เชื้อชาติ และภูมิหลังทางเศรษฐกิจ สังคม แม้ว่า วิธีการพัฒนามีหลากหลาย แต่ที่สำคัญ คือ นักพัฒนาจะต้องมีความรัก ความห่วงใย ความรับผิดชอบ และการเคารพในเพื่อนมนุษย์จะเห็นได้ว่าการพัฒนาเกี่ยวข้องกับมนุษยชาติและเป็นเรื่องของจิตใจ

การพัฒนาที่ยั่งยืน

การพัฒนาที่ยั่งยืน มาจากศัพท์คำว่า “Sustainable” ที่แปลว่า ความยั่งยืน เป็นคำที่มาจากภาษาละติน คือ “Sus-tenere” ซึ่งหมายถึงการส่งเสริมหรือสนับสนุน (Uphold) หมายถึง ความยั่งยืนนั้นเกี่ยวข้องกับกิจกรรมหรือกระบวนการเพื่อการสนับสนุน (Uphold) หรือปกป้อง (Defended) ความสามารถดำรงอยู่ได้

United Nations (2015) ได้ให้ความหมายว่า การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) หมายถึง “การพัฒนาที่สนองความต้องการของประชาชนรุ่นปัจจุบัน โดยไม่ทำให้ประชาชนรุ่นต่อไปในอนาคตต้องประนีประนอมยอมลดความต้องการของตนเอง”

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) (2549) กล่าวว่า การพัฒนาอย่างยั่งยืนนั้น เน้นเป้าหมายทาง เศรษฐกิจเหมือนเดิม แต่ตั้งเงื่อนไขเพิ่มเติมโดยการนำประเด็นด้านสิ่งแวดล้อมเข้ามาเป็นตัวคุมความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอีกทีหนึ่ง

ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร (2549) กล่าวว่า การพัฒนาอย่างยั่งยืน เป็นเรื่องของการพัฒนาที่เน้นการเพิ่มประสิทธิภาพให้กับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ด้วยการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพ ประหยัด ไม่สูญเปล่า เพื่อให้การสะสมความมั่งคั่งยังคงดำเนินต่อไปได้ การพัฒนาอย่างยั่งยืนจึงกลายเป็นความยั่งยืนของการพัฒนามากกว่าความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

दनัย กิติภรณ์ (2544) กล่าวว่า การพัฒนาอย่างยั่งยืน เป็นการพิจารณาประเด็นการพัฒนาในมิติที่กว้างกว่าการพัฒนาโดยทั่วไป ซึ่งนอกจากจะพิจารณาการพัฒนาทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพแล้วยังมีการนำมิติด้านเวลาเข้ามาพิจารณาประกอบด้วย กล่าวคือ การพัฒนาอย่างยั่งยืนจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีการพัฒนาหรือปรับปรุงคุณภาพชีวิตของคนในปัจจุบันให้ดีขึ้น ซึ่งสามารถทำได้โดยการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมโดยคำนึงถึงมิติด้านสิ่งแวดล้อมด้วย

The Global Goals for Sustainable Development, (2018) กล่าวว่า การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable development) หมายถึง การพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการของคนปัจจุบัน โดยไม่ทำให้ผู้คนในอนาคตเกิดปัญหาในการตอบสนองความต้องการของตนเอง (นิยามของคณะกรรมการโลกว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา World Commission on Environment and Development ในรายงาน Our Common Future 1987 หรือ Brundtland Report) การพัฒนายั่งยืนรวมความถึง 3 ด้าน คือ เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งเชื่อมโยงและ สัมพันธ์กัน โครงการพัฒนาใดๆ ต้องคำนึงถึงองค์ประกอบทั้งสามด้านนี้ จากความหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืนในมิติต่างๆ นำไปสู่การปรับปรุงคุณภาพชีวิตของ มนุษย์ภายใต้การดำรงอยู่ร่วมกันของระบบนิเวศวิทยา การพัฒนาที่ยั่งยืนจึงกลายเป็นประเด็นสำคัญของการประชุมโลก และนานาประเทศที่ต่างจำเป็นต้องให้ความสนใจและแสดงความรับผิดชอบ ร่วมกันต่อการพัฒนาประเทศต่างๆ ในโลกแบบที่ผ่านมามากขึ้น

ในการพัฒนาประเทศชาติอย่างยั่งยืนนั้น พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชบรมนาถบพิตร มีแนวพระราชดำริว่า ต้องพัฒนาคนเสียก่อน วิธีการพัฒนาคนจะต้องสอนให้ราษฎรรู้จักวิธีทำมาหากินด้วยตนเอง รู้จักการประกอบอาชีพที่สามารถเลี้ยงตนเองได้อย่างยั่งยืน ดังพระราชดำรัสเมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ.2541 ความว่า “...เราไม่ควรให้ปลาแก่เขา แต่ควรจะให้เบ็ดตกปลาและสอนให้รู้จักวิธีตกปลาจะดีกว่า...” และพระองค์ได้พระราชทานหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง อันเป็นแนวทางการพัฒนาคนและพัฒนาประเทศแบบยั่งยืนบนพื้นฐานของทางสายกลาง ความมีเหตุผล ความไม่ประมาท และคุณธรรม พระองค์ทรงมุ่งให้ประชาชนและประเทศชาติสร้างรากฐานที่มั่นคงเสียก่อน เมื่อมีรากฐานที่มั่นคงแล้ว ก็จะสามารถสร้างความเจริญก้าวหน้าและพัฒนาในระดับสูงขึ้นไปได้ พระองค์มีพระ

ราชประสงค์ให้ราษฎร “พออยู่ พอกิน” การ “พออยู่ พอกิน” จะช่วยปูพื้นฐานไปสู่การ “อยู่ดี กินดี” เมื่อราษฎรและประเทศชาติ “อยู่ดี กินดี” ก็จะสามารถสร้างความเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้นไปได้ พระองค์ทรงเปรียบเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเสมือนรากฐานของชีวิต รากฐานความมั่นคงของแผ่นดิน เป็นเสมือนเสาเข็มที่รองรับบ้านเรือนตัวอาคารไว้ให้มั่นคง เมื่อบ้านมีเสาเข็มที่มั่นคงแข็งแรงบ้านก็จะตั้งอยู่ได้อย่างถาวร ผู้คนในบ้านก็จะมีความมั่นคงในชีวิตและสามารถสร้างความเจริญก้าวหน้าในชีวิตและมีความสุขสมบูรณ์

นอกจากนี้ พระองค์ยังทรงมุ่งมั่นในการศึกษา ค้นคว้า ทดลอง และดำเนินการโครงการต่างๆ อีกมากมาย เพื่อแก้ปัญหาให้แก่พสกนิกรทั่วประเทศ พระองค์เสด็จพระราชดำเนินเพื่อเยี่ยมเยียนราษฎร ในทุกพื้นที่ เพื่อให้เข้าใจและเข้าถึงสภาพที่แท้จริงของปัญหา นำมาสู่การแก้ปัญหาที่ตรงจุดและเกิดการ พัฒนาที่สอดคล้องกับความต้องการของราษฎร การที่ทรงปฏิบัติเช่นนี้ด้วยพระวิริยะอุตสาหะ อย่าง ต่อเนื่องโดยไม่ทรงเห็นแก่ความลำบากตรากตรำพระวรกายนั้น เพราะพระองค์ทรงเปี่ยมด้วยพระเมตตา ธรรมและทรงดำรงมั่นในทศพิธราชธรรมทุกประการ ซึ่งแนวปฏิบัติในการพัฒนาประเทศของพระองค์นั้น พระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 10 ได้ทรงน้อมนำมาปฏิบัติพระราชกรณียกิจตามรอย เบื้องพระยุคลบาท สมดังที่ทรงประกาศพระราชปณิธาน ดังพระปฐมบรมราชโองการที่ว่า “เราจะสืบ สาน รักษา และต่อยอด และครองแผ่นดินโดยธรรมเพื่อประโยชน์สุขแห่งอาณาราษฎรตลอดไป” โดยเฉพาะการสืบสาน รักษาและต่อยอดโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริต่างๆ ของล้นเกล้ารัชกาลที่ 9 ซึ่งหลังจากรัชกาลที่ 10 ขึ้นครองราชย์ พระองค์ได้ทรงดำเนินการตามพระราชปณิธานอย่างแท้จริงและ เป็นรูปธรรม ควบทั้งหน่วยงานต่างๆ รวมทั้งภาคประชาชน จะได้ช่วยกันสนองพระราชปณิธานร่วมด้วย เพื่อความมั่นคงและยั่งยืนสืบไป

ศาสตร์พระราชากับการพัฒนาประเทศที่ยั่งยืน

การพัฒนาประเทศของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร พระองค์จะทรงดำเนินงานโดยยึดผลประโยชน์ของประชาชนเป็นสิ่งสำคัญและทรงงานเพื่อพสกนิกรของ พระองค์ ตลอดระยะเวลาแห่งการครองสิริราชสมบัติ 70 ปี พระองค์ทรงมีหลักการทรงงาน คือ ศึกษา ข้อมูลอย่างเป็นระบบ ทำตามลำดับขั้นตอน มีวิธีคิดแบบองค์รวม ทำให้ง่าย ไม่ยึดติดตำรา แก้ปัญหาจาก จุดเล็ก ใช้ธรรมชาติช่วยธรรมชาติ ระเบิดจากข้างใน คือ สร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนที่ จะเข้าไปพัฒนาให้ มีสภาพพร้อมที่จะรับการพัฒนาเสียก่อน ด้วยวิธีการประหยัดเรียบง่าย และได้ประโยชน์สูงสุด รวมทั้ง การเปิดโอกาสให้เกิดการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและการดำเนินงาน ด้วยความเพียร พร้อมทั้งปลุกป่าในใจคน คือ ให้ประชาชนมีสำนึกเรื่องการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรป่าไม้ ประโยชน์ ส่วนรวม โดยอาศัยแนวคิด ขาดทุน คือ กำไร หมายความว่า การเสีย คือ การได้เพราะการให้และการ เสียสละเป็นการกระทำอันก่อให้เกิดผลกำไร คือ ความอยู่ดีมีสุขของราษฎร ให้บริการรวมที่จุดเดียว ทำงานอย่างมีความสุข และสิ่งที่สำคัญ คือ รู้ รัก สามัคคี กล่าวคือ รู้ คือ รู้ปัจจัยทั้งหมด รู้ปัญหา รู้วิธีการ แก้ปัญหา รัก คือ รักที่จะลงมือปฏิบัติ สามัคคีคือ ร่วมมือร่วมใจ กันทำงานให้สำเร็จลุล่วง องค์การ สหประชาชาติเชิดชูปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ว่าเป็นปรัชญาที่มีประโยชน์ต่อประเทศไทยและนานา ประเทศ และสนับสนุนให้ประเทศสมาชิกยึดเป็นแนวทางสู่การพัฒนาแบบยั่งยืน โดยได้ทูลเกล้าฯ ถวาย รางวัล “ความสำเร็จสูงสุดด้านการพัฒนามนุษย์” และโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติประจำประเทศไทย ได้จัดทำรายงานการพัฒนาคนของประเทศไทยปี 2550 เรื่อง “เศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาคน” เผยแพร่ไปทั่วโลก ในการประชุมเพื่อสันติภาพนานาชาติ 2560 ผู้นำองค์กรนานาชาติได้ร่วมถวายราช

สดุดี เทิดพระเกียรติ แสดงความอาลัยและยกย่องว่าทรงเป็นพระมหากษัตริย์นักพัฒนาต้นแบบแห่ง เศรษฐกิจพอเพียง ที่สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งสมาชิกองค์การสหประชาชาติทั่วโลก กลางร่วมกันที่จะใช้เป็นกรอบดำเนินการพัฒนาประเทศของตนให้บรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ภายในปี พ.ศ. 2573

จากศาสตร์พระราชากับการพัฒนาประเทศที่ยั่งยืน สรุปได้ว่า พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงพระราชทานหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอันเป็นแนวทางการพัฒนาคนและพัฒนาประเทศแบบยั่งยืน บนพื้นฐานของทางสายกลางความมีเหตุผล ความไม่ประมาท และมีคุณธรรม สอดคล้องกับหลักการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติซึ่งเน้นคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาและเน้นการใช้กระบวนการพัฒนาที่ยั่งยืนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เน้นคุณค่าของภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อตอบสนองความท้าทายในการพัฒนาท้องถิ่นและปลูกฝังแนวความคิดที่ยั่งยืนให้กับคนในท้องถิ่นปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้ถูกนำไปประยุกต์ใช้ในหลาย ๆ ด้านของชีวิตอย่างมีนัยสำคัญก่อนที่จะนำมาใช้เพื่อให้บรรลุเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน

บทสรุป

"ศาสตร์พระราชานี้" คือ องค์ความรู้ที่ได้จากโครงการตามพระราชดำริต่างๆ ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ได้ให้ไว้ถือว่าเป็น "ตำราแห่งชีวิต" เพราะบันทึกจากประสบการณ์จากการทรงงานที่ทำให้ประเทศไทย สามารถผ่านวิกฤตการณ์ต่างๆ มาได้ทุกมิติ สามารถนำมาไปสู่การปฏิบัติได้เป็นอย่างดี โดยศาสตร์พระราชามีพื้นฐานเบื้องต้นมาจากหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง อันเป็นปรัชญาที่พระราชทานพระราชดำริชี้แนะ สามารถนำไปสู่เป้าหมายของการสร้างความมั่นคงในทางเศรษฐกิจได้ สามารถประยุกต์ใช้ได้ในทุกระดับ ทุกสาขา ทุกภาคของเศรษฐกิจ โดยงานพัฒนาครอบคลุมตั้งแต่การสร้าง ความมั่นคงทางอาหารและน้ำ ไปจนถึงการพัฒนาโครงสร้าง สาธารณูปโภคพื้นฐาน การชลประทาน และไฟฟ้า เพื่อปูทางไปสู่โครงการพัฒนาในระยะยาว นอกจากนี้ ยังได้ให้ความสำคัญกับเรื่องของการพัฒนาคน สุขภาวะ การดำรงชีวิต และการศึกษามีบูรณาการ และเป็นองค์รวม เพื่อให้เกิดการแก้ปัญหาที่รอบด้านและยั่งยืน เป็นศาสตร์แห่งการพัฒนาประชากรโลกอย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

- เกษม วัฒนชัย. (2558). *ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับความเข้มแข็งของโรงเรียน*. กรุงเทพฯ: ศูนย์สถานศึกษาพอเพียง มูลนิธิยุวสถิรคุณ.
- ชูสิทธิ์ ชูชาติ. (2563). *ศาสตร์พระราชานี้ในเอกสารทางวิชาการสืบสานศาสตร์พระราชานับที่ 6 ศูนย์ศึกษาศาสตร์พระราชานี้เพื่อการพัฒนาท้องถิ่นมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่*. เชียงใหม่: วนิดาการพิมพ์.
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอสถ (2549). *วาทกรรมการพัฒนา: อำนาจความรู้ความจริงเอกลักษณ์และความเป็นอื่น*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: วิชาษา.
- दनัย กิติภรณ์. (2544). *ดัชนีชี้วัดการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศไทย*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิตศึกษาศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ปนัดดา ดิศกุล. (2560). *คือศาสตร์พระราชานี้*. สืบค้นจาก <https://www.thairath.co.th/home>.

- ประยุทธ์ จันทร์โอชา. (2560). *ศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน*. ม.ป.ท.พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานพ.ศ. 2555. (2565). *ศาสตร์พระราชาสืบค้นจาก* <http://www.royin.go.th/dictionary>.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2549). *การพัฒนาที่ยั่งยืน*. (พิมพ์ครั้งที่10). กรุงเทพฯ: มูลนิธิโกมลวิฆณุ เครื่องาม.(2560). *การปาฐกถาพิเศษ ศาสตร์พระราชาคือศาสตร์แห่งแผ่นดิน*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- สมบัติ นพรัก.(2561). *ศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาศาสตร์การบริหาร*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2554).*การทรงงานพัฒนาประเทศของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว*. กรุงเทพฯ: ศูนย์การพิมพ์เพชรรุ่ง.
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2550). *รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550*. กรุงเทพฯ: สำนักการพิมพ์.
- สำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร(2560).*รายงานของคณะกรรมการขับเคลื่อนสืบสานศาสตร์พระราชาสภาขับเคลื่อนปฏิรูปประเทศเรื่องการขับเคลื่อนสืบสานศาสตร์พระราชากเพื่อการปฏิรูปประเทศ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์รัฐสภา.
- The Global Goals for Sustainable Development. (2018). *From MDGs to SDGs*. Retrieved from: <http://www.un.or.th/globalgoals/th/the-goals/>
- United Nations. (2015). *The Road to Dignity by 2030 : Ending Poverty, Transforming All Lives and Protecting the Planet*. Retrieved from:<http://www.un.org/en/development/desa/publications/files/2015 / 01/SynthesisReportENG.pdf>